

բառէն մտիկ կ'ընեն մեր թշուառ երկրին պատմութիւնը: Եւ յետոյ կը տեսնէինք որ կը հեռանային անոնք մեզմէ՝ արիւնսաներկ, կապուտին մէջ:

Իմացանք, ո՞վ քերթողունի, թէ բոլոր այդ ամպերը քեզի պատմած են մեր արիւնսագիր պատմութիւնը:

Ելիր, ո՞վ հայունի, քու հայրենիքէդ կու գանք. տես մեր վտիտ ու տփգոյն ղէմքերը՝ արցունքներէ ակօսուած:

Քու բզկտուած հայրենիքէդ կու գանք, ուր ժամանակաւ արտասուած են հալածուած նախնիքդ, ինչպէս երէկ մերկները: Գիտենք թէ անոնք իբրեւ ժառանգութիւն թողած են քեզ թախծիք. եւ զայն մենք չենք լսիր երգերուդ մէջ, եւ զայն չենք տեսներ քու սեւ աքերուդ մէջ:

Ելիր, հայ քերթողունի, մեզի ուղղէ հայուածքըդ տիտուր ու մտածկոտ: Մենք Արարատի արցունքն ենք. հեռու քեզմէ ցօղն երկնքին:

Հայաստանի մարմնացած տիրութիւնն ենք. հեռու քեզմէ արձանն անկնդան:

Կ'ուզենք ապրիլ, ցաւոտ սիրտն ենք հայ ժողովուրդին. կ'ուզենք ապրիլ վառուելու իբրեւ մոմ մը անսպառ. կ'ուզենք ապրիլ լաւու համար. զի դու, ո՞վ քաղցր քոյր, քու արցունքդ տուիր մեզի:

Հ. Մ. ՊՅՏՈՒՆՅԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԵՎ ՄԱՍԿԻԸ

Վ. Աղանուրի յիշատակին

Ես իր վերջին տրիւնը նամակն կարդացի.
— «Իմ ողջոյններս կը զըրկեմ հայ որբերուն»:
Վերջին անգամ, սեւ օրերու հիւանդի
Չէր մոռացել եղբայրներին իր սիրուն:
— «Իմ ողջոյններս կը զըրկեմ հայ որբերուն»:

— «Քայց հիւանդ եմ...» . նա գիտէր թէ պիտ' մեռնէ լուսնակի վառ զըրկին մէջ գիշերով [նէր, Պիտ' իրզուէին իր քննարի վառ թելեր, երգած երգերն պիտի լային շիրմին քով:
Նա գիտէր՝ թէ պիտի մեռնէր գիշերով:

Ա՛խ, իր վերջին թախծոտ նամակն կարդացի,
— «Քայց հիւանդ եմ...» . գիտէր մեռնել, այո, Արդեօք գիտէ՞ր իր ճիշտապէս պաշտելի լքայց... Այս աշխարհում հըսկայ արձան է կանգնած:
Օ, Քոյր, արգէն քո Անունն է պաշտուած...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿԱՔ

Երբ մութը իր տխրութեամբ ու լուսնութեամբ կը ծանրանար Ագ-Հիսարի վրայ, միայնակ կը մնար փոքրիկ Զաքարը իրենց սեւ սենեկին մէջ. Քիչ մը վերջ պիտի գար իր մայրը՝ օրուան աշխատութենէն յոգնած, և պիտի վառէր կանթեղը, Հագի թէ նուազ լոյսը սենեկին մէջ մելամաղձոտ գուարթութիւն մը կը բերէր, Զաքար, ամէն իրիկուն իր մօրը գիւղը կը նետուէր, երկու ձեռքերով ձեռացուցած օղակին մէջ կ'առնէր իր մօրը գլուխը. և անոր համբոյրը իր ճակտին առնելէն ետք՝ կը հարցնէր պարզութեամբ մը.

— Մայրիկ, ես հայրիկ չունիմ:

Մանկամարդ կիներ կրկին կը համբուէր փոքրիկին բերանը, և արցունքները ձգելով այդ անմեղ մանկան դէմքին վրայ՝ կ'ըսէր.

— Ունիս, զաւակս, ունիս...

1900էն վերջ քանի մը տարի, շարունակ, ամէն իրիկուն կանթեղին նուազ լոյսը հանդիսատես կ'ըլլար այս մի և նոյն ցաւոտ պատկերին:

*
**

1895ի սեպտեմբերի 27ին, կէսօրէն ետք՝ դեռատի հարս մը Վարսենիկ իր տանը կից փոքրիկ պարտեզին մէջ երկու ծառերու վրայ ձգած էր ճորտանը, որուն մէջ պիտի քնանար իր նորածինը: Անորաւ նիկ զաւակն էր որ կը գգուէր ան:

Քնացիր, զաւակս, ըննացիր,
Օրորանդ ամբողջ ոսկի է.
Քնացիր, Զաքարս, ըննացիր,
Պիւլպիւլն վերեւդ կայներ է...

Վարսենիկ կ'երգէր փափուկ ձայնով մը, ձեռքի գուլպան հիւսելով, և կ'օրօրէր Զաքարիկը՝ ոտքը ճորտանին չուանին կապած:

Փոքրիկ Զաքարը դադրեցաւ լալէ, և ղեռ վարսենիկ կը շարունակէ իր օրօրը: